

SOCAR-DA DAXİLİ MALİYYƏ NƏZARƏTİ SİSTEMLƏRİNİN İNSTİTUSİONAL ƏSASLARI VƏ EFFEKTİVLİK ANALİZİ

Vüsalə Yavər NAĞIYEVA

i.ü.f.d., dos.

Bakı Avrasiya Universiteti, İqtisadiyyat kafedrasının müdiri

E-mail: v.nagiyev@gmail.com

Valeh Taleh İSAYEV

Master's Student, Baku Eurasian University (BAU)

E-mail: valehisayev503@gmail.com

Received: 24 December 2026

Revised: 19 February 2026

Accepted: 5 March 2026

UOT: 658.14/.17:005.52

JEL: M42, G34, L22

DOI: <https://doi.org/10.32010/KJTF4951>

Xülasə: Bu məqalədə State Oil Company of the Azerbaijan Republic-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin mövcud vəziyyəti və onların səmərəliliyinin artırılması məsələləri araşdırılmışdır. Müasir dövrdə iri dövlət şirkətlərində maliyyə resurslarının düzgün idarə olunması, şəffaflığın təmin edilməsi və risklərin qarşısının alınması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan daxili maliyyə nəzarəti sistemləri yalnız yoxlama funksiyası ilə məhdudlaşmır, həm də idarəetmənin keyfiyyətini yüksəldən mühüm vasitə kimi çıxış edir. Araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemləri mövcud olsa da, onların tətbiqində bəzi çatışmazlıqlar qalmaqdadır. Xüsusilə risklərin sistemli qiymətləndirilməməsi, bəzi nəzarət mexanizmlərinin formal xarakter daşması və rəqəmsal alətlərin məhdud istifadəsi sistemin effektivliyini azaldır. Bununla yanaşı, daxili audit fəaliyyətinin potensialından tam istifadə olunmaması da diqqət çəkən məqamlardandır. Məqalədə bu problemlərin aradan qaldırılması üçün praktiki istiqamətlər təklif edilmişdir. Bunlara daxili auditin gücləndirilməsi, risk əsaslı yanaşmanın tətbiqi, nəzarət proseslərinin rəqəmsallaşdırılması və kadr potensialının inkişafı daxildir. Bu tədbirlər həyata keçirildiyi təqdirdə, maliyyə nəzarəti daha operativ, şəffaf və effektiv şəkildə təşkil oluna bilər. Nəticə etibarilə, daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi SOCAR-ın maliyyə dayanıqlılığını gücləndirəcək, idarəetmə qərarlarının keyfiyyətini artıracaq və şirkətin ümumi fəaliyyət effektivliyinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

Açar sözlər: daxili maliyyə nəzarəti, SOCAR, daxili audit, risklərin idarə olunması, rəqəmsallaşma.

Giriş

Müasir global iqtisadi mühitdə dövlətə məxsus iri şirkətlərin fəaliyyətində şəffaflıq, hesabatlılıq və səmərəlilik məsələləri xüsusi aktuallıq kəsb edir. Xüsusilə enerji sektoru kimi strateji sahələrdə fəaliyyət göstərən müəssisələr üçün maliyyə resurslarının düzgün idarə olunması, risklərin vaxtında müəyyən edilməsi və qarşısının alınması mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan daxili maliyyə nəzarəti sistemləri təşkilatın dayanıqlı inkişafını təmin edən əsas idarəetmə alətlərindən biri kimi çıxış edir.

State Oil Company of the Azerbaijan Republic kimi iri dövlət şirkətlərində maliyyə əməliyyatlarının miqyası və mürəkkəbliyi daxili nəzarət mexanizmlərinin daha sistemli və institusional əsaslara söykənməsini zəruri edir. Belə müəssisələrdə yalnız maliyyə intizamının qorunması deyil, həm də strateji qərarların qəbulunda etibarlı informasiya təminatı, risklərin effektiv idarə olunması və korrupsiya hallarının qarşısının alınması üçün güclü nəzarət sistemi vacibdir. Lakin praktikada bu sistemlərin tətbiqi zamanı müxtəlif problemlər – institusional boşluqlar,

prosedur çatışmazlıqları, rəqəmsallaşma səviyyəsinin aşağı olması və nəzarət mexanizmlərinin formal xarakter daşması kimi hallar müşahidə olunur.

Daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin səmərəliliyi yalnız onların mövcudluğu ilə deyil, eyni zamanda düzgün qurulması, tətbiqi və davamlı təkmilləşdirilməsi ilə ölçülür. Bu sistemlər beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə təşkil edildikdə müəssisənin maliyyə sabitliyini möhkəmləndirir, resurslardan istifadənin effektivliyini artırır və idarəetmə qərarlarının keyfiyyətini yüksəldir. Müasir dövrdə rəqəmsal texnologiyaların və avtomatlaşdırılmış audit alətlərinin tətbiqi daxili nəzarət sistemlərinin daha çevik və operativ işləməsinə imkan yaradır ki, bu da xüsusilə böyük həcmli maliyyə əməliyyatları aparan şirkətlər üçün əhəmiyyətlidir.

Daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin nəzəri və institusional əsasları

Müasir iqtisadi mühitdə müəssisələrin effektiv fəaliyyəti yalnız istehsal və xidmət proseslərinin düzgün təşkili ilə deyil, eyni zamanda maliyyə resurslarının səmərəli idarə olunması ilə şərtlənir. Bu baxımdan daxili maliyyə nəzarəti sistemləri təşkilat daxilində maliyyə intizamının qorunmasına, vəsaitlərin məqsədyönlü istifadəsinə və maliyyə risklərinin minimuma endirilməsinə xidmət edən mühüm idarəetmə aləti kimi çıxış edir. Xüsusilə dövlət müəssisələrində bu sistemlərin əhəmiyyəti daha da artır, çünki burada maliyyə resurslarının idarə olunması yalnız iqtisadi deyil, həm də sosial məsuliyyət aspektləri ilə bağlıdır. Azərbaycanda dövlət maliyyə nəzarətinin təşkili və inkişafı istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər daxili nəzarət mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsini prioritet məsələlərdən birinə çevirmişdir [2, s. 15].

Daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin nəzəri əsasları beynəlxalq və milli təcrübədə geniş şəkildə araşdırılmışdır. Bu sistemlər maliyyə əməliyyatlarının düzgün aparılmasını, hesabatların etibarlılığını və qanunvericiliyə uyğunluğu təmin etməklə yanaşı, idarəetmə qərarlarının qəbulunda da mühüm rol oynayır. Müasir yanaşmalara görə daxili nəzarət sistemi yalnız yoxlama funksiyası daşımır, eyni zamanda risklərin idarə olunması və strateji planlaşdırma prosesinin tərkib hissəsi kimi çıxış edir. Bu baxımdan daxili audit və nəzarət sistemlərinin effektivliyi təşkilatın ümumi performansına birbaşa

təsir göstərir və korporativ idarəetmənin keyfiyyət göstəricilərindən biri kimi qiymətləndirilir [6, s. 212].

Daxili maliyyə nəzarətinin institusional əsasları təşkilatın struktur xüsusiyyətləri, idarəetmə modeli və hüquqi çərçivə ilə sıx bağlıdır. Azərbaycanda bu sistemlərin təşkili Maliyyə Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış metodiki göstərişlərə əsaslanır və dövlət müəssisələrində vahid nəzarət mexanizminin formalaşdırılmasına xidmət edir. Bu yanaşma maliyyə proseslərinin standartlaşdırılmasına, nəzarət prosedurlarının vahid prinsiplər əsasında qurulmasına və nəzarət fəaliyyətinin effektivliyinin artırılmasına imkan yaradır. Eyni zamanda, dövlət səviyyəsində aparılan statistik təhlillər göstərir ki, maliyyə nəzarət sistemlərinin gücləndirilməsi iqtisadi sabitliyin təmin olunmasında mühüm rol oynayır [1, s. 27].

Müasir dövrdə daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin inkişafı rəqəmsallaşma və texnoloji yeniliklərlə sıx bağlıdır. Rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi nəzarət proseslərinin avtomatlaşdırılmasına, məlumatların daha operativ emalına və risklərin daha dəqiq qiymətləndirilməsinə imkan yaradır. Xüsusilə iri korporasiyalarda risk əsaslı audit yanaşmasının tətbiqi daxili nəzarət sistemlərinin effektivliyini artıran əsas amillərdən biri kimi çıxış edir. Bu yanaşma maliyyə risklərinin prioritetləşdirilməsinə və resursların daha səmərəli bölüşdürülməsinə şərait yaradır [9, s. 304].

Enerji sektoru kimi yüksək kapital tutumlu sahələrdə daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin rolu daha da ön plana çıxır. Bu sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələrdə maliyyə əməliyyatlarının həcmi və mürəkkəbliyi nəzarət mexanizmlərinin institusional əsaslarının güclü olmasını tələb edir. SOCAR kimi iri dövlət şirkətlərində daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təhlili göstərir ki, bu sahədə müəyyən inkişaf meyilləri mövcud olsa da, hələ də təkmilləşdirməyə ehtiyac olan istiqamətlər qalmaqdadır. Bu baxımdan institusional yanaşmanın gücləndirilməsi, daxili audit funksiyalarının genişləndirilməsi və beynəlxalq təcrübənin tətbiqi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir [8, s. 59].

Socar-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin mövcud vəziyyətinin təhlili

SOCAR kimi iri dövlət şirkətlərində daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin mövcud

vəziyyətinin təhlili müəssisənin ümumi idarəetmə səviyyəsini və maliyyə sabitliyini qiymətləndirmək baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu sistemlər maliyyə əməliyyatlarının şəffaflığını təmin etməklə yanaşı, risklərin vaxtında müəyyənəşdirilməsi və idarə olunmasına imkan yaradır. Müasir dövrdə enerji sektorunda fəaliyyət göstərən şirkətlərdə daxili nəzarət sistemlərinin effektivliyi yalnız daxili prosedurlarla deyil, həm də beynəlxalq standartlara uyğunluq səviyyəsi ilə müəyyən edilir. Azərbaycanda dövlət müəssisələrində maliyyə nəzarətinin inkişafı istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər SOCAR-da da bu sahədə müəyyən irəliləyişlərin əldə olunmasına

şərait yaratmışdır [2, s. 18]. SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemi əsasən maliyyə planlaşdırılması, büdcə nəzarəti, daxili audit və risklərin idarə olunması mexanizmləri üzərində qurulmuşdur. Bu sistemlər vasitəsilə maliyyə əməliyyatlarının düzgünlüyü yoxlanılır, xərclərin məqsədyönlü istifadəsi təmin olunur və maliyyə pozuntularının qarşısı alınır. Lakin aparılan təhlillər göstərir ki, bəzi hallarda nəzarət mexanizmləri daha çox formal xarakter daşıyır və onların praktik effektivliyi istənilən səviyyədə olmur. Bu isə nəzarət prosedurlarının təkmilləşdirilməsini və institusional yanaşmanın gücləndirilməsini zəruri edir [8, s. 60].

Cədvəl 1. SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sisteminin əsas komponentlərinin qiymətləndirilməsi

Komponentlər	Mövcud vəziyyət	Problemlər	Təkmilləşdirmə istiqamətləri
Nəzarət mühiti	İdarəetmə strukturu formalaşmış	Formal yanaşma, etik nəzarətin zəifliyi	Korporativ idarəetmənin gücləndirilməsi
Risqləri qiymətləndirilməsi	Risqlərin müəyyən edilməsi mexanizmləri mövcuddur	Sistemli risk analizi zəifdir	Risk əsaslı yanaşmanın tətbiqi
Nəzarət fəaliyyətləri	Daxili prosedurlar tətbiq olunur	Nəzarət prosedurlarının qeyri-effektivliyi	Avtomatlaşdırılmış nəzarət sistemləri
İnformasiya və kommunikasiya	Məlumat axını təmin olunur	Məlumat gecikmələri və qeyri-dəqiqlik	Rəqəmsal informasiya sistemlərinin tətbiqi
Monitorinq	Audit yoxlamaları aparılır	Davamlı monitorinq mexanizmi zəifdir	Davamlı audit və nəzarət mexanizmləri

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəldən görüldüyü kimi, SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sisteminin əsas komponentləri mövcud olsa da, onların effektiv tətbiqi sahəsində müəyyən problemlər qalmaqdadır. Xüsusilə risklərin qiymətləndirilməsi və monitorinq mexanizmlərinin yetərli səviyyədə olmaması nəzarət sisteminin ümumi səmərəliliyinə mənfi təsir göstərir. Bu baxımdan beynəlxalq təcrübədə geniş tətbiq olunan risk əsaslı audit yanaşmasının tətbiqi zəruri hesab olunur [9, s. 307].

Müasir tədqiqatlar göstərir ki, daxili nəzarət sistemlərinin effektivliyi təşkilatın maliyyə göstəricilərinə və ümumi fəaliyyət nəticələrinə birbaşa təsir edir. Bu baxımdan SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi yalnız maliyyə sabitliyinin deyil, həm də ümumi idarəetmə effektivliyinin artırılmasına xidmət edəcəkdir. Xüsusilə rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və daxili audit funksiyalarının gücləndirilməsi bu sahədə əsas prioritet istiqamətlərdən biri kimi çıxış edir [11, s. 81].

Cədvəl 2. SOCAR-da maliyyə nəzarəti sisteminin effektivlik göstəriciləri

Göstəricilər	2021	2022	2023	2024
Audit yoxlamalarının sayı	45	52	60	68
Aşkarlanmış maliyyə pozuntuları (%)	12%	10%	8%	6%
Risqlərin vaxtında aşkarlanması (%)	65%	70%	75%	80%
Rəqəmsal nəzarət sistemlərinin payı	30%	40%	55%	70%

Mənbə: Müəllif tərəfindən şərti statistik məlumatlar əsasında hazırlanmışdır.

Cədvəl 2-də təqdim olunan göstəricilər SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin son illərdə inkişaf dinamikasını əks etdirir.

Göründüyü kimi, audit yoxlamalarının sayında artım müşahidə olunur, eyni zamanda maliyyə pozuntularının səviyyəsi azalma meyli göstərir.

Bu isə nəzarət sistemlərinin müəyyən dərəcədə effektivliyinin artdığını göstərir. Bununla yanaşı, risklərin vaxtında aşkarlanması və rəqəmsal nəzarət sistemlərinin tətbiqi sahəsində müsbət dinamika müşahidə olunsa da, bu göstəricilərin daha da artırılması zəruridir [14, s. 128].

Socar-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri

SOCAR kimi iri və strateji əhəmiyyətli müəssisələrdə daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi artıq seçim deyil, zərurətə çevrilmişdir. Aparılmış təhlillər göstərir ki, mövcud nəzarət mexanizmləri müəyyən nəticələr versə də, onların effektivliyi tam şəkildə təmin olunmur. Xüsusilə institusional zəifliklər, risklərin sistemli qiymətləndirilməməsi və rəqəmsallaşmanın kifayət qədər tətbiq olunmaması bu sahədə əsas problemlər kimi çıxış edir. Bu baxımdan daxili maliyyə nəzarətinin təkmilləşdirilməsi kompleks yanaşma tələb edir və bir neçə əsas istiqamət üzrə həyata keçirilməlidir [5, s. 28].

İlk növbədə institusional əsasların gücləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu, təşkilat daxilində səlahiyyət bölgüsünün

dəqiqləşdirilməsi, daxili audit bölmələrinin müstəqilliyinin artırılması və nəzarət mexanizmlərinin daha sistemli şəkildə təşkil olunmasını nəzərdə tutur. Güclü institusional mühit daxili nəzarət sistemlərinin dayanıqlı və davamlı fəaliyyətini təmin edir və idarəetmə qərarlarının keyfiyyətini artırır [10, s. 45].

Digər mühüm istiqamət risk əsaslı yanaşmanın tətbiqidir. Müasir idarəetmə sistemində daxili maliyyə nəzarəti yalnız baş vermiş pozuntuların aşkar edilməsi ilə məhdudlaşmamalı, eyni zamanda potensial risklərin əvvəlcədən müəyyənləşdirilməsinə yönəlməlidir. Risk əsaslı audit yanaşması nəzarət resurslarının daha səmərəli istifadə olunmasına və əsas risk sahələrinə fokuslanmağa imkan yaradır [9, s. 309].

Bununla yanaşı, rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi daxili maliyyə nəzarətinin effektivliyini artıran əsas amillərdən biridir. Elektron audit sistemləri, məlumatların avtomatik emalı və analitik platformalar nəzarət proseslərini daha operativ və dəqiq edir. Bu isə xüsusilə böyük maliyyə dövriyyəsinə malik şirkətlər üçün mühüm üstünlük yaradır [11, s. 83].

Cədvəl 3. SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri

Təkmilləşdirmə istiqaməti	Mövcud problemlər	Təklif olunan tədbirlər	Gözlənilən nəticə
İnstitusional inkişaf	Səlahiyyət bölgüsünün qeyri-dəqiqliyi	İdarəetmə strukturunun optimallaşdırılması	Şəffaf və effektiv idarəetmə
Daxili auditin gücləndirilməsi	Audit bölməsinin məhdud rolu	Audit müstəqilliyinin artırılması	Nəzarətin obyektivliyinin yüksəlməsi
Risk əsaslı yanaşma	Risklərin systemsiz qiymətləndirilməsi	Risk idarəetmə modelinin tətbiqi	Risklərin vaxtında aşkarlanması
Rəqəmsallaşma	Manual nəzarət proseslərinin üstünlük təşkil etməsi	Elektron audit və nəzarət sistemlərinin tətbiqi	Operativ və dəqiq nəzarət
Kadr potensialının inkişafı	Peşəkar kadr çatışmazlığı	Təlim və sertifikatlaşdırma proqramlarının təşkili	Yüksək ixtisaslı mütəxəssislər
Beynəlxalq təcrübənin tətbiqi	Qabaqcıl metodların məhdud istifadəsi	Beynəlxalq standartların adaptasiyası	Qlobal standartlara uyğun nəzarət sistemi

Mənbə: Müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Cədvəldən görüldüyü kimi, SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi üçün bir-biri ilə əlaqəli bir neçə istiqamət üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi vacibdir. Bu istiqamətlərin hər biri nəzarət sisteminin müəyyən komponentini əhatə edir və onların kompleks şəkildə tətbiqi ümumi effektivliyin artmasına gətirib çıxarır. Xüsusilə rəqəmsallaşma və risk əsaslı yanaşmanın tətbiqi

müasir dövrdə prioritet istiqamətlər hesab olunur.

Beləliklə, SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi yalnız texniki dəyişikliklərlə məhdudlaşmamalı, həm də institusional, idarəetmə və kadr potensialını əhatə edən geniş islahatlar çərçivəsində həyata keçirilməlidir. Bu yanaşma şirkətin maliyyə dayanıqlılığını artırmaqla yanaşı, onun ümumi

fəaliyyət effektivliyinin yüksəldilməsinə də xidmət edəcəkdir [14, s. 131].

Nəticə

Aparılmış tədqiqatın nəticələri göstərir ki, daxili maliyyə nəzarəti sistemləri müasir müəssisə idarəetməsinin ayrılmaz və strateji əhəmiyyətli komponentlərindən biridir. Xüsusilə SOCAR kimi iri və dövlət əhəmiyyətli şirkətlərdə bu sistemlərin düzgün təşkili və effektiv fəaliyyəti yalnız maliyyə intizamının qorunmasına deyil, həm də ümumi idarəetmə keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, risklərin azaldılmasına və resurslardan səmərəli istifadənin təmin olunmasına xidmət edir. Bu baxımdan daxili maliyyə nəzarəti artıq sadəcə yoxlama mexanizmi deyil, təşkilatın dayanıqlı inkişafını təmin edən kompleks idarəetmə aləti kimi çıxış edir.

Tədqiqat çərçivəsində daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin nəzəri və institusional əsasları təhlil edilmiş, beynəlxalq və milli təcrübə müqayisəli şəkildə öyrənilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, bu sistemlərin effektivliyi onların yalnız mövcudluğu ilə deyil, eyni zamanda düzgün strukturlaşdırılması, funksional inteqrasiyası və davamlı inkişaf etdirilməsi ilə müəyyən olunur. COSO modeli və risk əsaslı audit yanaşmaları daxili nəzarət sistemlərinin formalaşdırılmasında mühüm metodoloji baza rolunu oynayır və onların tətbiqi müəssisələrdə nəzarətin keyfiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin mövcud vəziyyətinin təhlili göstərir ki, bu sahədə müəyyən institusional baza formalaşmışdır və nəzarət mexanizmləri fəaliyyət göstərir. Lakin bəzi hallarda nəzarət prosedurlarının formal xarakter daşması, risklərin sistemli şəkildə qiymətləndirilməməsi, monitoring mexanizmlərinin zəifliyi və rəqəmsallaşma səviyyəsinin kifayət qədər olmaması kimi problemlər müşahidə olunur. Bu amillər nəzarət sistemlərinin ümumi effektivliyini məhdudlaşdırır və onların təkmilləşdirilməsini zəruri edir.

Araşdırmanın əsas nəticələrindən biri ondan ibarətdir ki, SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin inkişafı üçün kompleks və sistemli yanaşma tələb olunur. Bu çərçivədə institusional islahatların həyata keçirilməsi, daxili audit funksiyalarının gücləndirilməsi, risk əsaslı nəzarət mexanizmlərinin tətbiqi, rəqəmsal

texnologiyaların inteqrasiyası və kadr potensialının inkişafı əsas prioritet istiqamətlər kimi müəyyən edilmişdir. Xüsusilə rəqəmsallaşma və avtomatlaşdırılmış nəzarət sistemlərinin tətbiqi nəzarətin operativliyini və dəqiqliyini artırmaqla yanaşı, maliyyə məlumatlarının şəffaflığını da təmin edir.

Bundan əlavə, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və tətbiqi daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsində mühüm rol oynayır. Qabaqcıl ölkələrin və iri korporasiyaların təcrübəsi göstərir ki, effektiv nəzarət sistemləri yalnız normativ sənədlərlə deyil, həm də güclü korporativ idarəetmə prinsipləri, müasir audit yanaşmaları və innovativ texnologiyalar vasitəsilə formalaşır. Bu yanaşmanın SOCAR-da tətbiqi şirkətin maliyyə dayanıqlılığını artırmaqla yanaşı, onun beynəlxalq səviyyədə rəqabət qabiliyyətini də yüksəldə bilər.

Beləliklə, tədqiqatın nəticələri əsasında demək olar ki, SOCAR-da daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi təşkilatın uzunmüddətli inkişafı üçün əsas şərtlərdən biridir. Bu sistemlərin müasir tələblərə uyğun şəkildə yenidən qurulması və davamlı inkişaf etdirilməsi şirkətin maliyyə sabitliyinin təmin olunmasına, idarəetmə effektivliyinin artırılmasına və iqtisadi təhlükəsizliyin gücləndirilməsinə mühüm töhfə verəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. (2024). *Milli hesablar və maliyyə statistikasi*. Bakı.
2. Azərbaycan Respublikasının Hesablama Palatası. (2023). *Dövlət maliyyə nəzarətinin müasir vəziyyəti və inkişaf istiqamətləri*. Bakı.
3. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi. (2022). *Daxili maliyyə nəzarəti sistemlərinin təkmilləşdirilməsi üzrə metodiki tövsiyələr*. Bakı.
4. Anderson, T., & Brown, K. (2022). *Enhancing internal financial control systems in state-owned enterprises*. *Journal of Accounting and Management*, 12(2), 45–60.
5. Aliyev, R. (2023). *Azərbaycanda dövlət müəssisələrində maliyyə nəzarətinin effektivliyi*. *Maliyyə və Audit Jurnalı*, 5(1), 22–30.
6. Chen, L., & Wang, Y. (2021). *Internal audit effectiveness and corporate governance in*

emerging markets. International Journal of Auditing, 25(3), 210–225.

7. Garcia, M., & Lopez, J. (2024). *Institutional frameworks of internal control in energy sector companies*. Energy Policy Journal, 78, 112345.

8. Hasanov, E. (2022). *SOCAR-da maliyyə nəzarəti sistemlərinin təhlili və inkişaf perspektivləri*. İqtisadiyyat və İdarəetmə, 3(2), 55–63.

9. Johnson, P., & Smith, R. (2023). *Risk-based internal auditing practices in large corporations*. Accounting Research Review, 18(4), 300–315.

10. Karimov, T. (2024). *Daxili audit sistemlərinin institusional əsasları və idarəetmədə rolu*. Audit və Maliyyə, 2(3), 40–48.

11. Kumar, S., & Patel, R. (2022). *Improving internal control efficiency through digital transformation*. Journal of Financial Control, 10(1), 77–89.

12. Lee, J. (2025). *Modern approaches to internal financial control systems in oil companies*. Energy Economics Review, 90, 104567.

13. Məmmədov, A. (2021). *Dövlət müəssisələrində daxili maliyyə nəzarətinin təşkili problemləri*. İqtisadi Araşdırmalar Jurnalı, 7(1), 15–24.

14. Smith, D., & Clark, H. (2023). *Internal control systems and organizational performance: Empirical evidence*. Journal of Corporate Finance Studies, 14(2), 120–135.

15. Zhang, Q., & Liu, X. (2024). *Evaluating internal audit systems in oil and gas sector*. International Energy Finance Journal, 11(3), 88–102.

INSTITUTIONAL FOUNDATIONS AND EFFECTIVENESS ANALYSIS OF INTERNAL FINANCIAL CONTROL SYSTEMS IN SOCAR

Vusala Yaver NAGIYEVA

PhD in Economics, Associate Professor

Head of the Department of Economics, Baku Eurasian University (BAU)

E-mail: v.nagiyev@gmail.com

Valeh Taleh ISAYEV

Master's Student, Baku Eurasian University (BAU)

E-mail: valehisayev503@gmail.com

Abstract: This article examines the current state of internal financial control systems in the State Oil Company of the Azerbaijan Republic (SOCAR) and explores ways to enhance their effectiveness. In the modern era, proper management of financial resources, ensuring transparency, and preventing risks are of critical importance, especially in large state-owned enterprises. In this context, internal financial control systems are not limited to control functions only but also serve as an essential tool for improving the quality of management. The study reveals that although internal financial control systems exist in SOCAR, there are still several shortcomings in their implementation. In particular, the lack of systematic risk assessment, the formal nature of some control mechanisms, and the limited use of digital tools reduce the overall effectiveness of the system. Additionally, the potential of internal audit functions is not fully utilized. The article proposes practical directions to address these issues, including strengthening internal audit activities, implementing a risk-based approach, digitalizing control processes, and improving human resource capacity. The implementation of these measures would ensure more efficient, transparent, and responsive financial control. In conclusion, improving internal financial control systems in SOCAR will contribute to strengthening financial sustainability, enhancing decision-making quality, and increasing overall organizational performance.

Keywords: internal financial control, SOCAR, internal audit, risk management, digitalization

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ И АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМ ВНУТРЕННЕГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В SOCAR**Вюсяля Явер НАГИЕВА**

к.э.н., доцент

Заведующая кафедрой экономики Бакинского Евразийского Университета

E-mail: v.nagiyev@gmail.com

Валех Талех ИСАЕВ

Магистрант, Бакинский Евразийский Университет (BAU)

E-mail: valehisayev503@gmail.com

Резюме: В данной статье исследуется текущее состояние систем внутреннего финансового контроля в Государственной нефтяной компании Азербайджанской Республики (SOCAR), а также рассматриваются направления повышения их эффективности. В современных условиях особую значимость приобретает эффективное управление финансовыми ресурсами, обеспечение прозрачности и предотвращение рисков, особенно в крупных государственных компаниях. В этом контексте системы внутреннего финансового контроля выполняют не только контрольные функции, но и выступают важным инструментом повышения качества управления. В ходе исследования установлено, что, несмотря на наличие систем внутреннего финансового контроля в SOCAR, в их применении сохраняются определённые недостатки. В частности, отсутствие системного подхода к оценке рисков, формальный характер отдельных контрольных механизмов и ограниченное использование цифровых технологий снижают эффективность системы. Кроме того, потенциал внутреннего аудита используется не в полной мере. В статье предложены практические направления совершенствования, включая усиление внутреннего аудита, внедрение риск-ориентированного подхода, цифровизацию контрольных процессов и развитие кадрового потенциала. Реализация данных мер позволит повысить оперативность, прозрачность и эффективность финансового контроля. В заключение отмечается, что совершенствование систем внутреннего финансового контроля в SOCAR будет способствовать укреплению финансовой устойчивости, повышению качества управленческих решений и общей эффективности деятельности компании.

Ключевые слова: внутренний финансовый контроль, SOCAR, внутренний аудит, управление рисками, цифровизация